

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOSTE

LETNO—YEAR XVIII.

Cena lista

je 5.00

Entered as second-class matter January 23, 1918, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879.

Chicago, Ill., pondeljek, 9. novembra (Nov. 9), 1925.

Subscription \$5.00

Yearly

Uredniški in upravilni prostori, 2657 South Lawndale Ave.
Office of Publication:
2657 So. Lawndale Ave.
Telephone, Rockwell 4904.

STEV.—NUMBER 263

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

TOVARNARJI NA JUGU V A- BIJO DELAVCE

OPISOVANJE DELAVSKIH
DOMOV SLUŽI ZA VADO.

Meze v južnih deželah so
nizke.

New York, N. Y. — Južni in-
dustrijalci so načeli lep denar
v tiskovinah, ki jih zdaj dele v
severnih srednjih takstilnih in-
dustrijah. Te tiskovine imajo
dvojen namen: privabiti delavce
in viagatelite. Ako se zadržijo
lepo ostružene frane agentov, te-
daj se pokaže, da te tiskovine o-
pišujejo kompanijske hiše v va-
sem in trgh, ki so lastnina in-
dustrijskih kompanij. In dela-
ve, ki bi sledili tem vabiljivim
besedam in odpotovali na jug, bi
se kmalu prepričali, da so njego-
vi industrijski gospodarji obe-
zem njegovih hišnih gospodarji,
vsi pa tudi opravljajo javne
civilne službe in tako predstav-
ljajo lokalno civilno oblast.

Eno izmed teh tiskovin je iz-
dala Florida Textile korporacija. V nji oglaša, da bo v mestu Daytona Beachu, Fla., kmalu
10,000 prebivalcev. Vse prebi-
valstvo bo stanovalo v prijetnih
hišah. Tu bodo spalnice za sam-
e delavce in delavke, hiše za
členjene z otroci itd. Vse to že
gradi neka podružna kompanija.
Tekstilno mesto bo kompanijsko
mesto. Kompanija bo odločila
kdo bo župan, policaj itd. Delav-
ci bodo kupovali v kompanijskih
prodajnah.

V teh tiskovinah se čita, da je
Georgia v tekstilni industriji na-
štetem mestu. Devetdeset od-
stotkov tovaren v tej državi la-
stuje svoja mesta. V tej tiskovi-
ni se čita, da 49 odstotkov tova-
ren lastuje tudi svoje sole.

To brošurice hčetejo dopovedati,
kako dobrohoten je ta sistem
za delavce. Ali njih apel na ka-
pitaliste, da naj vlože denar v
teh podjetjih, razglašja resnicno.
Tu se čita o nizkih mezdah in da
so zakoni za zaščito otrok zelo
pomanjkljivi." Meze za otroke
so navedene kot najnižje in naj-
višje. V letu 1922 so plačevali
dečkom v starosti pod štirinaj-
stim letom in pol od \$5 do \$10
na teden, deklicam v tej starosti
pa od \$5 do \$9 na teden. V resni-
ci je bila najnižja meza \$3.

V Georgiji se plačuje tale
meze: Navadni delavci, \$9 na
teden, drugi izučeni tekstilni de-
lavci pa prejemajo od \$9.20 do
\$15 na teden. Strojvodje so
plačani po \$18, strojniki po \$24-
\$20, električarji po \$35, predde-
lavci po \$28 in superintendenti
pa po \$45 na teden.

Odperta delavnica, nizke mezdah
in stanovanje v kompanijskih
hišah so paradiž za podjet-
nika. Toda ti podjetniki se bodo
prepričali, ko se prične industrija
če malo bolje razvijati, da se
bodo delave organizirali in za-
tevali svoje pravice.

**Coolidge se ne bo
mešal v stavke ruderjev**

Njegova politika je že vedno
"Roke proč."

Washington, D. C. — Na mnogih
poročilih zadnjih dneh, da na-
merava predsednik Coolidge
predložiti zadevo ruderjev stav-
ke kongresu in vprašati za ob-
last, da sme intervenirati, je
prišla v soboto iz Bele hiše u-
radna vest, da vse to ni res.
Coolidge se bo držal svoje stare
politike stroge neutralnosti. Cool-
idge pravi, da ne more nič reči
in ni storiti v vrhu končanja
stavke ruderjev na polju antra-
citnega pemoga.

Ali želi znati pravilno pisan
in citat angleško? Naradi si "Slo-
vensko-angleško slovnico", katero
je izdal in ima na prodaj
Književna matica S. N. P. J.

Pregled dnevnih dogodkov

AMERIKA.

Zvezna obrtna komisija se o-
botavlja posredovati v snovanju
krušnega trusta.

Obračnava proti enajstim za-
morec v Detroitu.

Tovarnarji na jugu vzliči-
sibim razmeram vabijo delavce s
severa.

Brodatlastniki se pripravljajo
za spremenitev mornaričnega
zakona v škodo mornarjem.

Skrbno molčanje o poteku po-
gajanju z italijansko dolgovno
komisijo v Washingtonu.

Stavka železničarjev ob At-
lantskem obrežju je trdna.

Angleški delavski vodja Pur-
cell v Chicagu.

Slika s sodišča proti morilcu
iz usmiljenja v Koloradu.

PO SVETU.

Novo divjanje fašistov v
Trstu.

Teror v Italiji pod pretvezo a-
tentata na Mussolinija.

Napredovanje sirskega vsta-
šev na bojiščih proti Franco-
zom.

V Rusiji so praznovali osmo
obletnico revolucije.

Umrlega vojnega komisarja
Frunzeja v Sovjetski uniji je
nasledil kovinarski delavec.

Slika "brezdušno" dr. Blazerjeve hčere pred sodiščem

Sorodnik je pridal, da je bila
ženska "kup dihajočega me-
sa". Tožitelj pa pravi, da je
bila "iskra človečnosti".

Littleton, Colo. — Izbiranje
porote v procesu proti dr. Ha-
roldu E. Blazerju je bilo v petek
končano in državni pravnik Joel Stone je otvoril obravnavo
ter poklical prve priče. Stone je
dejal v svojem govoru, da usmr-
čena Hazel Blazer ni bila ne-
stvor, temveč "iskra človečnosti",
ki je imela pravico živeti do
svoje naravne smrti, dasi je bilo
njeno življenje topo in brez
pomena.

Prva priča je bila dr. W. S.
Dennis, ki je preiskal truplo u-
smrčence. Opisal je, da je tako:

"Zenska. Starost okrog 30 let.
Visoka štiri čevlje in težka o-
krog 90 funtov. Od pasa gori je
bila dobro razvita, nižje dolgi pa
ni bila razvita".

Roy Bishop, dr. Blazerjev zet,
je pričal:

"Hazel je bila kup dihajočega
mesa. Sama ni mogla jesti, obla-
čiti se, niti ni mogla opraviti
nobene telesne potrebe brez tu-
je pomoći. Premakniti se ni mo-
glia nikam. Vedno je ležala pri-
slonjena. Edino gibanje je imela
ta takrat, kadar so jo valjali po
lah. Govorila ni nikdar nič. Edi-
ni glas, ki sem ga prvič in zad-
njic slišal iz nje, je bil enkrat, ko je padla na vročo mrežo iz peči.

Takrat je poganal iz sebe bolj
živilski kot človeški glas. Bila je
absolutno brez moči in popolno-
ma odvisna od dr. Blazerja sa-
mega."

V soboto je država zaključila
svojo evidenco. Imela je le šest
prič. Zagovorništvo je takoj po-
klicalo svoje priče. Prva priča je
bila mrs. Bishop, zdravnikova

članek, ki je objavil, da jutri
preloži zadevo v skupščini.

Belgrad, 8. nov. — Italija je
danes, ne da bi čakala na diplo-
matično akcijo iz Belograda, po-
stala opravičilno noto Jugoslo-
venskih vlad in obljubila pri-
merno odškodnino radi fašistov-
skega napada na konzulat v

Trstu.

CERKVE PODPIRAJO SVE-
TOVNO SODIŠČE.

Washington, D. C. — Zvezni
svet cerkva se je izrekel, da pod-
pira svetovno sodiščo, ker će se
Združene države pridružiti sve-
tovnemu sodišču, bo to prvi ko-
nak, da se postavi vojna izven-
zakona.

Izjava sveta cerkva pravi, da
se naj vojna stopnjevale posta-
vi izven zakona, dokler se ne do-
segne svetovni mir pod svetov-
nim sodiščem.

Ali želi znati pravilno pisan
in citat angleško? Naradi si "Slo-
vensko-angleško slovnico", katero
je izdal in ima na prodaj
Književna matica S. N. P. J.

ALI RES NE VIDEO SNOVANJA KRUS- NEGA TRUSTA?

Ali so slepi? — Fakti jasno go-
vere, da se krušni trust snuje!

— Zakaj to taj?

Chicago, Ill. — Dne 1. novembra je zvezna obrtna komisija izjavila v Washingtonu, D. C., da se nameravajo uvesti preiskave glede snovanja krušnega trusta. Ta izjava je sledila takoj po študiranju poročila, ki ga je predložil L. Burton, preiskovalec in svetovalec komisije v legalnih

zadevah.

Zdaj pa komisija izjavila, da niso razmre v krušni industriji take, ki zahtevajo, da jih oblasti preiskajo. Komisija je pripravljena, da stopi v akcijo, ako razvoj pokaže, da je več korporacij zapletenih v transakcijo. Zdi se, da je komisija prepričana, da krušni trust sploh ne postoji, ali da se ne snuje, dasiravno je znano v Wall Streetu in drugih finančnih krogih, da skuša William B. Ward od Ward Baking kompanije dobiti kontrolo nad General Baking kompanijo. To se prizna, mr. Burton pa vseeno ne vidi, da se namerava osnovati krušni trust.

Burton pravi v svojem poro-
čilu, da niso resnična časnikarska
poračila, ki se nanašajo na
snovanje družbe s \$400,000,000
kapitala, ker je Ward kot oseba
hotel kupiti General Baking
kompanijo, a ob tistem času je
bila inkorporirana General Bak-
ing korporacija po zakonih v državi Maryland z namenom, da se
transferirajo nanjo delnice, ki jih
kupi Ward. Drugač se ni
zgodilo po Burtonovi izjavi.

Informacije je prejel sam od
Warda in — konsekventno so —
resnične...

Deininger je pristal, da so
ravnatelji General Baking kom-
panije uvaževali Wardovo po-
nudbo. Kasneje so sklenili, da
pridajo Wardu delnice dne 1. oktobra.

George C. Barber, predsednik
ravnateljev Continental Baking
korporacije, in H. D. Tipton,
predsednik Southern Baking
kompanije, sta poročala, da sta
zainteresirana pri tem velikem
zdrženju, kasneje sta pa izjavi-
la iz raznih vzrokov, da ni Ward
ali kdo drugi dobil kontrole nad
njunima korporacijama.

London, 8. nov. — "The Daily
Mail", organ delavskih strank, je
včeraj prejel brzjavko iz Chiasso, Švica, ki se glasi, da so
poročila o zaroti zoper Mussolinijevo življenje fabrikacija. Fa-
šisti so si izmislili zaroto z na-
menom, da bodo imeli priliko za
drastično akcijo proti svojim
notranjim nasprotnikom.

Rim, 8. nov. — Stevilo arreti-
ranih oseb, ki so baje zapletene
v zaroto proti Mussoliniju, je do-
danes narastlo na petdeset. Ar-
retacije se nadaljujejo po vsej
Italiji. Uliase Ducci, vodja pro-
fašistovske organizacije "Italia
Libera", je bil tudi vržen v
zapor.

Najnovejša vest se glasi, da je
Quaglija, pomočni urednik katoliškega lista "Il Popolo" in eden
arrestiranih zarotnikov, pri-
znal krivdo.

Rim, 7. nov. — "Epoca" poro-
ča na dolgo in široko o načrtu, ki
so ga baje imeli zarotniki. Umor
Mussolinija je bil le del načrta.

Mussolinijeva smrt je imela biti
signal za splošno revolucijo,
katere cilj je ne le strmoljav-
ljenje fašizma, pač pa tudi kra-
lia in proklamiranje italijske
republike. List ni povedal vira, iz katerega je dobil ta in-
formacijo.

Ponaredica alarma, ki ga je po-
vzročilo policijsko odkritje o na-
meravanim atentatom na Mussolinijem.

Umor Mussolinija je bil le del načrta.

Mussolinijeva smrt je imela biti
signal za splošno revolucijo,
katere cilj je ne le strmoljav-
ljenje fašizma, pač pa tudi kra-
lia in proklamiranje italijske
republike. List ni povedal vira, iz katerega je dobil ta in-
formacijo.

Ponaredica alarma, ki ga je po-
vzročilo policijsko odkritje o na-
meravanim atentatom na Mussolinijem.

Umor Mussolinija je bil le del načrta.

Mussolinijeva smrt je imela biti
signal za splošno revolucijo,
katere cilj je ne le strmoljav-
ljenje fašizma, pač pa tudi kra-
lia in proklamiranje italijske
republike. List ni povedal vira, iz katerega je dobil ta in-
formacijo.

Ponaredica alarma, ki ga je po-
vzročilo policijsko odkritje o na-
meravanim atentatom na Mussolinijem.

Umor Mussolinija je bil le del načrta.

Mussolinijeva smrt je imela biti
signal za splošno revolucijo,
katere cilj je ne le strmoljav-
ljenje fašizma, pač pa tudi kra-
lia in proklamiranje italijske
republike. List ni povedal vira, iz katerega je dobil ta in-
formacijo.

Ponaredica alarma, ki ga je po-
vzročilo policijsko odkritje o na-
meravanim atentatom na Mussolinijem.

Umor Mussolinija je bil le del načrta.

Mussolinijeva smrt je imela biti
signal za splošno revolucijo,
katere cilj je ne le strmoljav-
ljenje fašizma, pač pa tudi kra-
lia in proklamiranje italijske
republike. List ni povedal vira, iz katerega je dobil ta in-
formacijo.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTKE

LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTKE

Cene oglašev po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnina: Zadnjene države (izven Chicago) \$5.00 na leto, \$25.00 na pol leta in \$1.25 za tri meseca; Chicago in Cister \$6.50 na leto, \$32.50 na pol leta, \$1.25 za tri meseca. In za inozemstvo \$6.00.

Naslov za vse, kar ima stik z listom:

"PROSVETA"

2657-59 So. Lawndale Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovene National Benefit Society.

Owned by the Slovene National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$5.00 per year; Chicago \$6.50, and foreign countries \$6.00 per year.

"MEMBER OF THE FEDEDERATED PRESS"

125

Datum v oklepjanju n. pr. (Okt. 31.-25) poleg valgega imena na naslovu poslani, da vam je z tem dnevnem potekla naročnina. Posovite jo pravljeno, da se vam ne ustavi list.

NOVE POTEZE ZA OMILJENJE PROHIBICIJE.

Krožek fanatičnih zagovornikov najostrejše prohibicije se vedno bolj znižuje. Vedno manj je ljudi v Združenih državah, ki verjamejo, da je prohibicija blagoslov za deželo. Nasprotino se pa vedno bolj širi propaganda prvič za omiljenje in drugič za odpravo prohibicije.

John Philip Hill, kongresnik, ki ni prišel na glas samo v Marylandu, ampak po vseh Združenih državah, se je pred nekaj dnevi peljal skozi Chicago v Kalifornijo, da tam agitira proti prohibiciji. Ob tej priliki je izjavil, da v prihodnjem kongresu predloži predlog, po kateri bo vsaka država sama odločila v smislu 18. ustavnega amendmента, kaj je opojna pijača.

Rekel je: Dokler ne bo preklican ali odpravljen osemnajsti amendment, predlagam sledeče postave kot odpomoč:

"Sekcija 1. Vsaka država naj zase razloži, kaj pominta besedi "opojne pijače", ki se rabita v sekcijski 1. osemnajstega amendmenta v ustavi Združenih držav, in vsaka država naj zase in v svojih mejah izvaja svoje zakone.

"Sekcija 2. Vsako osebo, ki uvaža ali povzroči uvažanje v vsako drugo državo pijačo, ki jo prepoveduje država, naj kaznujejo Združene države z ne več kot desetletno jetniško kaznijo in ne manj kot z deset tisoč dolarjev in ne več kot sto tisoč dolarjev denarne globe, ali pa z obema kaznima."

Kaknih deset dni prej je zvezno prizivno sodišče potrdilo državne pravice, je pojasnil Hill po tej izjavi. Neki Creed Isner je naredil 70 galon vina iz divjih črešenj in bezgovih jagod na svoji farmi. Prosil je za državno dovoljenje, pa ga ni dobil. Dal je črešnje in bezgovne jagode v sod in nanje nailil vode. Nato je pustil naravo, da je storila svoje. Aretirali so ga, gnali pred sodišče, ki ga je oprostilo. Prizivno sodišče je potrdilo, da je doma izdelano vino varno pred zaplembom.

"Ta potrditev," je reklo Hill, "je obvezna na vsako kriminalno sodišče Združenih držav. To pokazuje kako nepravičen je Volsteadov zakon. Stara mati ali gospodinja lahko napravi domače vino. V mojem slučaju je bilo odločeno, da lahko napravim 12-odstotno vino. Ampak stari oče in delavec, ako napravita polodstotno pivo, gresta v ječo."

Apelno sodišče je podalo svojo sodbo na podlagi sekcijske 29. prohibicijoniškega zakona, ki govorji o sadjevcu in kisu.

Ti fakti potrdijo, da se nasprotniki prohibicije, kot si predocujejo najbolj fanatični prohibicijonisti, množe.

Ljudstvo je bilo za odpravo salunov. In te ugodne prilike so se poslužili prohibicijonisti, da je bil sprejet osemnajsti amendment k zvezni ustavi. Dokler ni bilo o tem amendmentu odglasovan, in ni bila zanj garantirana potrebna večina, je Volstead lepo molčal o svoji zakonski predlogi. Volstead se je najbrž zavedal, ako ljudstvo izvede preden bo potrebljeno državno odglasovanje o osemnajstem amendmentu, kakšno prohibicijo imajo Volstead in njegovi prohibicijoniški prijatelji v mislih, tedaj ne bo osemnajsti amendment sprejet.

Prohibicija ni prišla po ravnih potih, temveč po ovinkih. Ta resnica postaja vedno bolj jasna in razumljiva. Spoznavanje te resnice pa povzroča naračanje opozicije proti prohibiciji in pojačava glas za njeno odpravo.

Prohibicijonisti sanjajo, da razširijo prohibicijo po vsem svetu, a znamenja zdaj govori, da je že v Združenih državah ne bodo ohranili tako, kot si jo žele.

JAVNA GOVORNAČA

Glasovi članov S. N. P. J. in Elizabetov "Prosveta".

North Chicago, Ill.—Pojasnilo poročevalcu v Proletarju z dne 22. oktobra. — Kar ni hotel dati javnosti resničnega izida na omenjeni seji ter se skriva s svojim podpisom in se pri tem vidi, da tudi nima dobrega namena, hočem zadevo pojasnititi, takorča je. Artach ni glasoval proti Molekovemu resolucionu namesto, ampak vsled pomisiekov in radi slabih nasledkov, ki lahko nastanejo v bodočnosti. "Namnenoma" ce predstaviti, da sem nasprotnik socialistične stranke. O tem sem pojasnil na dotični seji, kolikor mi je bilo mogoče. Artach ni odstopil radi razpoloženja, ki ga je videl pri klubu članstvu, temveč je bil prisiljen odstopiti, ne da bi se mu dala priložnost za zagovor. Predno sem dobil došti časa do zagovora, mi je bilo povedano, da socialistična stranka ne bo več vzeela mesečnih prispevkov od mene, da je najboljše, ako odstopim. Ena oseba je bila tožitelj, porota in sodnik! Poglejte pravila J. B. Z.! Odstopil sam tu, da je nekaterim osebam to na ljubo.

Ako je moje glasovanje skodovalo S. N. P. J., spoliram na dotične, naj pridejo na prihodnje sejo društva in naj nasabotijo. Društvo naj me pa kaznuje in izboli. Kdo skoduje jednoti, ne zasluži drugega. Kolikor jas razumem, ne je društvo posalo na konvencijo, da zastopam interese S. N. P. J. Ni bilo pa niti omenjeno radi socialistične stranke ali Molakovske resolucioni, kar mogoče ni prav. Videl pa sem dobro, da so bili nekateri delegati bolj zainteresirani v politiko kakor v S. N. P. J., tako namreč, takorča je bila dosegan.

Dobro vem, da moje glasovanje ni povod nastopa proti meni. Jaz nisem nikdar grajal Molekovske resolucioni. Nikdar nisem bil proti načelnemu izjavi J. B. Z., tudi proti uradnikom nisem. Izjavil nobene ponizevalne ali zasidrjive besede. Ako sem pa kaže kritiziral, kar se mi ni video prav, imam pravico in kot član socialistične stranke dolžnost. Da bi mi pa kdo natikal nagobčnik, tega ne dovolim. Raditega se tudi ne čutim krivega.

Naj zadnji konvenciji J. S. Z. v Clevelandu, ko je prišlo na površje indorsiranje progressivne stranke, se širje niso prisneli, akoravno je stranka to zatevala. Zakaj niso proti nism zavzeli korakov, ali jih kaznovali? Tu nastane vprašanje, koliko je razlike med meno in drugimi štirimi. Jaz se nisem strinjal z resolucioni, drugi pa ne z indorsiranjem.

Naj navedem, kje in kako sem dobil pomisleke, da nisem glasoval za resolucioni. Naročen sem na Proletarca in na Delavsko Slovenijo ter še par drugih listov. Nisem pa naročen na D. S. Raditega, da bi rad postal komunist, ker toliko imam vpogleda v razmere takorča so, da je revolucija nemogoča. Moram pa obenem priznati, da so tudi v tem listu pisani članki, ki so v korist delavstva. List sem naročil, ker sem hotel dobiti sliko od dveh političnih, si nasprotujenih delavskih strank. In ta slika je tu navedena.

Vsakdo mi mora potrditi, če bi se ti dve stranki skupno bojevali tako vneto proti izkorisitevom, katerim krovoda boj med seboj, bi bil dosežen že velik uspeh. Ta boj je sedaj zanesen v S. N. P. J. Na minuli konvenciji je članstvo občutilo nekaj stotakov škode radi politike. Na prihodnji konvenciji bo boj prostren, da se sploh ne bodo mogli voditi seje. Boj bo zanesen med društva, da se bo članstvo na društvenih sejih prepriale radi politike. Delo bo zanemarjeno, katero zahteva podpora organizacija. S. N. P. J. bo skozi to hudo prizadeta v vseh osirih. Molakova resolucion je na mestu od moje strani, ako bi ne bila v njej imenovana politična stranka. Kakorhitro pa je imenovana politična stranka, je tudi dana prilika, da se bibe boj v S. N. P. J. radi politike. To so moji pomisli, od katerih ne odjenjam. Bodočnost bo pokazala, da nisem v zmoti.

Naj zadnji konvenciji je J. S. Z. zavestnik po predstavljanju Molakovske resolucionje ponazarjal, da bomo more iti naprej. Mora se zaretati delovati na to, da bodo politične delavskie organizacije zase skupno voditi boj proti delavskim izkorisitevom. Kar drugače ne bo uspeha. Navzo to sem jaz pred vč meseci izjavil na zabavnem vočeru socialističnega kluba. Moja izjava je bila, da delavski stranki ne bodo imale uspeha, dokler se bodo vodili prepriki. In če smo delavci zavedni, moramo zavestiti pot posredovanja, da prepriki nehajo in se zame skupno delo. A. V. ni hotel tega razumeti, ampak je poročal v Proletarju, da se misli delati srednja pot, oz. stranka. Takoj je treba zavijanja?

Prodlo zimo, ko se je vodil proces proti Ruthenbergu, je klub prispeval \$10, ker je šlo za svobodo govora. Evgen Debs je bil na pripričaj. Tudi so pojaznili, da tu gre za to, da počasno doslednost za skupno delo. Jaz sem predlagal zato, ker meni, je več ležite na eni izjavi Debsa kakor na desetih, ki pridejo od V., akoravno se hvalisa, da je v nekaterih slučajih veljalo za socialistično stranko takor Evgen Debs. Vem dobro, kam pa tisto moli. Ko je V. dobil od kluba mandat, da ga zastope, kot dečnik na sejih S. N. D. se je počasal, da S. N. D. ne potrebuje nikogar, oziroma ne trpi, da ni dečnik, da bi jim diktiral. Predlagal sem na seji kluba, da se mu mandat odvzame, ne zato, da bi nasprotni V., ampak ker sem viden, da to klubu skoduje. Pri vsem tem sem pa sprevidal, da se zato nisem proti meni, ker moja piščalka noča tako plakati kakor bi V. rad. Ne trdim, da on nima dobre ideje, rečem pa toliko, da so vse dobre ideje takrat vzete na znanje, kadar je zrelost zato.

Kar se pa tice urednika Waukeganke pošte je pa deveta brigga za splošno korist delavstva. Ampak nekaj mora biti. V. naj pa nikar ne misli, da je bil iztisan iz S. N. D. zato, ker je socialist, ali radi politike, ampak po domače rečeno preveč klijuje. Pregovor pravi: svaka sila do vremena.

Gleda V. izgovorjenih besed, da sem pomilovanja vreden, povem, naj vsakdo najprvo ogleda svoje delo, nato šele govor radi pomilovanja. Tudi pečat sramote lahko obdrži zase, ako ga še minikjer dobil, ga še lahko dobi.

Artach je do sedaj delal vse posredno in odkrito, pa najsi poznalo, pri socialističnem klubu ali pa kot član tistini tajnik društva št. 14. N. P. J. Povsed, kjer je delal, da je imel dober in pošten namen. Pa klub je tudi delal pri vsaki prireditvi, kolikor so mu moči dopuščale. Mislim, da samo v letnem letu se ni udeležil piknika, ker mu ni čas dopuščal. Tudi za naprek je imel namen še delati, kar je pokazal na zadnjem klubovem seji. Pa za napredek bom delal še vseeno, ako ne kaže član socialistične stranke, pa ne drug način.

Cudno se mi zdi, kje ste bili takrat, ko smo klub reorganizirali. Zakaj ste spali, ki ste sedaj tako agilni?

Vem, da bodo na to vsake vrste ponizevalne besede izrečene proti meni, drugega ne pričakujem, ker intelligentnost se mora tudi upoštevati. Pa odgovarjal pa bom, ako ne bo zavijanja, ker prepriov ne ljubim. Ako vidim, da sem komu napoti, se rajši umaknem.

Ce sem v zmoti (vem, da nisem) po pokazala bodočnost, ako se v tem času razmere ne predrugačijo. Pojasnil sem, kaj je kako imam na vidiku in mislim, radi katerih stvari sem prenehal biti (kakor pravijo komunisti) socialist-patriot proti moji želji. — John Artach.

Collinwood, Ohio. — Slučajno mi je prišel v roke franciškanski list, v katerem pisec pravi, da mu je prišla Prosveta št. 240 skupajno v roke. To pa po mojem mnenju ni resnica, ker dobro vem, da mu je narekoval njegov kaplan, kateri čita Prosveto dnevno in Proletarca. Slučajno je torej izključena, kajti Prosveta se nahaja skoro v vasi, kjer pošteni hiši, razen v hišah glerikálnih demagogov, kamor nahaja neunijaki Amerikanski Slovenec.

Pisec zadevanja, da so mi stanovanje in hrano odpovedali go-

ZADNJA VEST

Novo povejje v delu.

Zoper je duha na dnevnem rednu. Trunk je topot nedolžen. Ombo le malo pošrampal, kadar se potbere svojo legiko.

Urdil se v Coleradu. Pred sodiščem je dr. H. E. Blazer, ki je otočen, da je s kloriformom umrtvil svojo hčer, ki se je naročila brez nog in rok ter gluhanina; in v takem stanju je živila 32 let. Oboton je umora. Očetov zagovor je, da je rečil njo in se dole doigra tripljenja.

Zdravnikov odvetnikov so pa sprožili pred sodiščem vprašanje, ki je novo v ameriškem pravosodju. Ali je bila usmrtenka popoln clovák? Ali je bitje, ki se naročila brez nog, rok in sluhu, konsekventno brez daru govora celo človek? Ali more tako bitje sploh misli? Ali je mogoče misli brez daru govora? In ima li tako bitje, tak clováški stor, ki fizično ni popoln clovák, v tridesetih letih ne da od sebe najmanjšega znamenja notranjega, duševnega izvajanja, ali ima tak nestvor dušo?

Vprašanje je kajpeda vrglo vse kralčanske moraliste iz tira. Vsa dežela je soper priča furijski debati. Državni pravnik Joel E. Stone, ki vodi tožbo, pravi, da je ženska imela močane in to je dokaz, da je imela dušo. Potentakem je duha v možganih?

Vprašanje, če tak nestvor, deformirani ljudje, imajo popolno dušo, je res zanimivo. Kdo pa reči? Kako bodo moralisti dozneli?

Zanimivo bi bilo še eno vprašanje, na katerega kralčanski moralisti — kolikor je meni znano — še nikdar niso dali direktnega odgovora. Od časa se pripeti aližnji, da ženska nosi nosilnik, ki je pol pes in pol clováka. Kdo ni otrok, va, zakaj se to pripeti. V nekaterih slučajih pa je tako skoraj vse.

R. C. C. vpraša: ali je priča vse prav? In tako daleč?

Can you beat it? Konvencijo so sestavili delegati društva, ki sestojajo iz 90 odstotkov katoličanov. "In se vel", so izvolila sama brezverge in delegati! Ali ni Grdina poseden na ta katoličane? Vse kaže, da je kranjsko-slovenski Radić v Ameriki napasel Trunkove logike.

R. C. C. pravi, da ima Zupan prav in Trunk ima prav. Grdina pravi, da ima Cerni prav. Zdaj je treba že potegi, ki bo rekel, da ima Grdina prav in tako dalje ad infinitum. Vse imajo prav — zase. S. N. P. J. pa akleje tako, kakor je zanje prav. In tako daleč!

K. T. B. skl. razgrajat eden glavnih spiritistov. Cela skupina jih je, saj sem čul, da so celo cerkveni streljenci spiritisti.

Kar se je toliko moti, torej svetujem pisecu, da se drugič prepriča. Zlasti kar se tiče Barbertonja, naj se Skebe toliko ne blamira. Jaz sam vem, da v Barbertonu je ni škofa, kakor pa gotovo tudi Barbertončanjo ne pogrešajo. Saj Grdina v Clevelandu tudi ne nima škofovske karže, pa je vseeno Hribarju zapri vrata. Ce za hoče vse vedeti, tudi lahko povemo.

Kar se Hribar tu nahaja, je vedno preprič in sovražno. Tako povejo starci farani.

Pisec piše, kako se je godilo pred šestimi leti. Tega jaz ne vem, splošno pa je znano, da kjer se nahajajo katolički farani, ni nikjer miru v naseljih. To je umetno, ker katolički duhovnični je sovražni napredku delavstva. Ze samo to dejstvo splošno vpliva na delavsko družino, da je v naseljih duhovnik, ker je neprestano nad njimi zahvaljuje, da poravnajo njegove razkošne stroške življenja, kakor nega si najbolj priden delavce ne more zagotoviti.

M. Merko:

Slovenski jezik v Jugoslaviji

(Dalje.)

Se bolj priporočajo, naj se bližujemo polagoma in previdno, drugi zagovorniki. Zanimivo je, da je socijalni demokrat dr. H. Tuma s socijološkega stališča zastopal jezično in narodno avtonomijo. Priovednik dr. Iv'e Šorli je smatral na podlagi svojih opazovanj, pač največ v Istri, vsako "hrvatarenje" za škodljivo, dokler se Slovenci ne odločijo za poslednjo konsekvenco, da opute popolnoma svoj književni jezik, kajti "kot Slovenske-Kranjske se noben inteligenten Hrvat za nas ne zanima in nima tudi nobeden simpatij za nas. Večjega preziranja naše kulture nisem našel niti v srcu Nemca ali Italijana, in kar je na vrhu tega omolovaževanja, je—frazo" (Veda III., 99). Treba je pomniti tudi ta glas, ker marsikaj pojasi-

njuje, posebno tudi to, da se neki Slovenci preveč pronašajo z svojo kulturo ter gledajo če rame Hrvate in Srbe.

Med starščimi pisatelji je zanimiv pojav Janez Trdina, ki je služil v Bachovi dobi na Reki in kot ognjevit Jugosloven moral zapustiti svojo službo; živel je dalje v svoji domovini in postal eden izmed najboljih slovenskih prozaikov.

Med najnovježimi pisatelji je treba omeniti Ivana Cankarja. Ko sta zagrebčka in beogradčka akademija s pomočjo Slovenske Matice pripravljali južnoslovensko enciklopedijo, je dobil tudi Cankar povabilo, naj napiše svoj životopis. Napisal ga je, ali ne za Slovensko Matico, ampak najprej za podlistek "Slovenskega Naroda" ter ga je začel tako (Moje življenje, v Ljubljani 1920): "Nedavno je 'Slovenska Matica' razpošljala po naših krajinah formular, na katerega naj bi ljudje napisali poglavite zanimivosti iz svojega življenja in nehanja. Tudi jaz sem dobil tak

formular, pa nisem vedel, kaj bi se je moglo storiti mnogo v zna-

x njim. Besedilo je namreč hrvaško, moj občevalni jezik pa je doma admole slovenščini. Državni urad so se naučili slovenščini, morda se je bo nasoma tudi 'Slovenska Matica.' Še hujše pa je bilo, da so vprašanja na tisti poli razstavljala za svojega oteta e. kr. profesorja, ki deli slovenščino v 'periode' ('Schillern sie mir die zweite Periode Schillers?'), slovenško življenje pa v rubrike sub a), b) in c).

Iz teh razlogov sem izvoščil formular dekli, da podkuri z njim." Vsekakor je Cankar storil kri-

vico našim kulturnim zavodom, kajti mogel je prav lepo odgovoriti na hrvaška vprašanja, ali takšen je bil oni Cankar, ki je bil med svetovno vojno interniran za svoje jugoslovensko milijenje in napisal v največjem trpljenju najlepše delo jugoslovenske vojne književnosti (Podoba iz sanj).

Po sedinjenju se v književnosti ni mnogo izspremeno. Razstirilo se je najbolj število časnikov, ki izhajajo v slovenščini. Za srbsko-hrvatski jezik

formular, pa nisem vedel, kaj bi se je moglo storiti mnogo v zna-

D O T A

Spisal Juš Kozak.

(Dalje.)

Vstal je Zamida, do diha se je nagnil k njej.

"Povej, Ana, želiš svojo hišo?"

Otožno je sklonila glavo.

"Govori, Ana."

"Očetov denar mi daj. Meni in sestri namenjenega."

"Je twoj, Ana." Lesketale so se mu oči.

"No, vidiš, zdaj lepo sedi in mi sezuj če veljčke. Takole." Snel ga je z drhteče nožice in poljubljala.

"Še tega le." Spretno mu je izmakinila svojo belo nogo.

"Jojmene, dan je že. Se še spominjate, kako ste prišli k meni?"

"Ana, zdaj da odidem? Pred vrti paradiša?"

"I, seveda! Ne maram čenč. Diskretnost, gospod," mu je zaščepatala v uho, da je prebile del.

"Ana, Ana, znorm, če . . ."

Danes ne. Jutri, če boste pridni . . . Nagnila se je k njemu, da ji je zdrselna bluza na lehti in bledi svit jutra je bleše zalesketal na polnih, bisernih ramenih. Ustnice njegove so drhetele od rasburjenosti.

"Vraga, blazni ste." Prav počasi si je otrala z rame poljub, kakor bi ga hotela izsesati s svojo utrujenostjo, koprnečo po mehkih, belih blazinah.

"Pred vašimi vrati zaspim."

"Vas pohodijo zjutraj." Nalahno ga prijemški pod padzduho, je zaklenila za seboj vrata.

Prišljuhnila je. "Joj, je neumen, če bi jaz vedela prej! Marta se bo smejava." Mehka odeja ji je zastrila izmučeno glavico, boječa se nadležnega svita.

14.

Dušanček je par dni že povešal svojo vroči glavico in skrbno ga je Marta položila v postelj. Truden blešk je megil prej tako živa očesa. Ležal je pohlevno in vdano. — Ana je vstopila razigrana. Poredno se je ozrla na vse plati, še z znamenji se je prepričala, ali sta sami. Martina radovednost se ji je smehljala.

"Kaj pa črviček? Ne bo papal piškotov?"

"Ti, Martinček, to boš gledal."

Ni ji stegnila nasproti svojih vročih ročic.

"Ana, kakšna pa si?"

"No, kaj pa je?"

"Doto imam. Očetovo."

"Se ti blede, Ančka?"

"Živa žival ta resnica. Sem sedi in poslušaj."

Marta je menila, da se ji zmeša vsak hip. Ničesar ni mogla razumeti iz njene pripovedi, le čuvstvo neizmerne sramote je klonilo njen pogled do drhtečih prstov.

Ko je vprla svoj pogled v Ano, je žarcila na njenem obliju velika rdeča lisa-sramu, matersko znamenje, rojeno iz duše.

"Kaj si storila, Ana!"

Ana je odpirala svoje sinje oči od začudenja, da so lesketalo v očesni belini debele solze in od togote so se ji tresle roke. Njeno dobro voljo je sestra potepatala s prvim vzlikom.

Marta se ni mogla oddehniti. Oster nož je presunil njene grudi.

"Torej je vendar le kradel. Ti pa si se prodala za očetovo doto, katero je zbiral s sozni očmi moža, ki ima samo dvoje na svetu. Materi ne da spati večno spanje njena kletev, ti pa ležiš v naročju . . ."

"Tega ne boš trdila."

"Seveda ne! Se slabša si od candre."

"Ne, Ana ni vlačuga. Lažeš, Marta."

"In si. V mojem srcu si, pa naj te svet bogoslužstvo."

Ani so vrele iz onemogle togote debele solze.

"Niščesar mu nisem dovolila. Sovra-

žim dedca, pred vrata ga vržem, kadar se zapet

prikaže. Le najino doto sem hotela imeti, da ti olajšam življenje."

"Nikdar in nikoli mi ga ne bo olajšal denar. Tamle leži moj. Iztrgati sem mu je hotel, da jo je nosil v nedrljih, bi se prikopal do nje, če bi jo skril v svoje oči, bi mu razpraskala grud in ga pokazala svetu, kdo je razdejal Gornikovo hišo. In kar je bil ponos v Gornikovi hiši, se je v tebi prodalo s telesom, katerega je mati z nasmeškom srce umivala. Gornikovi so znali umirati molče, s krivico na ustnicah so legali v grob, da pokričejo božje maščevanje zase v boj. Ti pa si se vrgla pod noge tistem, ki je na njihovem grobu zgradil gromado sramote in ti lizal noge, kakor psici."

"Marta, Marta, ne žali me do krv! Polovica je tvoga."

"Molči, da te ne vržem na cesto! Moj Bog, moj Bog, ta sramota! Vstanita, oče in mati, izbjita to lajdro!"

"Marta, ti blazniš. Saj me nočas ragumešti. Rekla sem, da ga sebam, če se prikata."

"Kaj misliš, da pride? Ukradeni denar ga je tiščal in zanj je kupil Gornikovo Ano. In meni je izvili orozje."

"Lažeš, lažeš! Ce ne vzames, ti povem, da razpiham ta denar na vse strani!" Trpežajoča je vatajala v svoji jezi. "Nočas?" Pa nari dalje!"

Drvela je s stanovanja. Pa jo je Agalo kakor opeklina, kjer se je dotikal denar telesa.

Pred zrcalom denarja raste moč človeka v slabost, ki se posamežuje kreposti. In je zlasto tista luč v človeštvu, da čuvata slabotnih umirajo v njegovem žaru kot večo.

Tako se je Ana za prvim vogalom razjela nad Marto ter jo obovdila zavisti, ker ni sama priborila denarja. Njena čuvatva, pred kratkim še vse pekoča, so pričela iskat vseh v razširanju. V svoji trgovini se je ustavila, oko je vriskalo pred izloženo prelestjo.

Kar so dosegle oči, se je kupilo pred njo, da je potapljal svoje roke v ščemčo avile in so jo prati skelei od sladkosti. Le rože kraljeve se odeva za svatbo z enako skrbjo in nasladjo.

Trgovalci je zbudila veselje nad lastnim blagom, tako večše je koprnelo oko po ščemčiščanini.

Gledala se je Ana. Telesu iz alabasta bo nahtjanja svila vdihnila rožnato polt. Oko je razbiralo, v kakanri barvi bo nevidnejše lila in održala boke. Med petrimi svilami crep de chin in crep georgette je begalo in ugibalno oko, kako bo oblikovala rdečica njene grudi, se previlava zopet v hladno belino, bo strastno plamela polt pod sitim zelenjem in pritajeno gorila v temi modrine. Iskreče oko izbira haljice metalijk. Da se ga ne bo polakomljil človeške roke v nevarnih nočeh, mu je namenila žametni brokat, ki bo z ledeno hladnočo zastiral pogled na rajske gricke. Bruseljske čipke je vzajubila, da sprede pajčevino, skozi katero se bodo smeli približati izbranim ustnicam najnežnejši cvetovi njenih prelesti.

Vsa jezica ji je splahnila v lilijsnem vnuju snežnega perila, topečega se v vročih rokah. Cudna misel jo je prevzela, smehlajojo je pozdravila: "Beži, Marta se unese, je vse prismojena!" Naročila je celo bogastvo za malega Dušančka.

"Za par let bo imel. Joj, kako bo srčan, v tej vijoličasti obleki. Imate tudi take nogavice? — Imenitno. — In zdaj se srajčice, maje!"

Skoro se je pričela sramovati nenasilnosti svojega srca.

"Marta se bo postavljala z njim, takrat se bom pa lahko prikrito smehljala." Zavrela se je na peti, pustila svoj naslov in že je pred trgovino premisljala, kaj bi si še izmisnila. Spomnila se je debeljkov zanj in zase.

Nato se je oddahnila, naročila voz in komaj je zavila, utrujeno se naslanjajoča, krog vogala, je ugledala Damjana.

"Damjan, spremi me nočoj v gledališče. Pridedeš? Peta lota." Kako bi utegnila opaziti njegove vroči oči?

"Zdaj je moja", je premisljeval Damjan. Kamorkoli se je ozrl, v vseh pregrabi se je prelivala pred njim, razposajena in mlada, bisteča in gladka polt se je resgalila. Kakor bi ga plameta sila gnala v smrt, da izgori v njenih objemih.

(Dalje prihodnjih.)

z njeni, kdo bi bilo ostalo pri njeni, naj se ne odpre takoj univerza v Ljubljani, ampak naj se slovenski profesorji in docenti zberejo na zagrabnikom vaučilisku in naj polagoma priznajo ljubljansko. Ni tukaj časa in mesta razpravljati, zakaj ni dolgo do tega. Danes se predava v Ljubljani bogoslovke, pravnike, prirodopisne, historičnofilologe, tehnične in delne, medicinske znanosti slovenski in vsak članek najraje tudi največ piše v jeziku, v katerem predava. Stavba slovenske kulture je točno do strehe dozidana, študi na popolnoms izidana. Ustanovilo se je tudi "Znanstveno društvo za humanistike vede v Ljubljani." Ko je beogradski "Novi život" obrnil "pačnu svih političkih i kulturnih radnika" na takovo nevarno početje, je dokončal "Ljubljanski zvon" (1921, str. 638—640) kratki odgovor z "zlatimi" besedami: "Cuva svoje i ne diraj u tudje!" Ustanovitelji društva pa se pa neslišči da sklicevati na govor Jevana M. Župovića, predsednika srbske kraljevske akademije, ki je v prvih slavnostih sej po vojni izrazil telo, da se poleg obsežnega znanja zmanjšati ali da bi ga bilo popolnoma konč. To se močno odločil Duponchel.

"Gospod, gospoda Duponchela?" — "Kajčino truplo?" — "Truplo gospoda Duponchela?" — "Gospode Duponchela?" se začudi moč. — "Da, Duponchela, ki je umrl." — "Kaj, da sem umrl?" — "Ne, vi, ampak gospod Duponchel." — "Duponchel sem jaš." — "Vi?" — "Duponchel, ravnatelj opere?" — "Da, v lastni osebi." — "I, kakopak!" — Po grebar se v nemali zadregi po prasku: "To je cudno. Naročeno nam je bilo, da vas pokopljemo."

"Da me pokopljete!" Duponchel se ne more vzdružiti in pravne v smeh.

Toda stvar še ni bila končana. Prišli so gospodje, obledeni v crno in obraze nagubane v žalost. Ko so zagledali Duponchela, so od začudenja otrplili. "Ah, saj ste živ, gospod Duponchel!" — "Torej niste umrli?" — vzklikne Vatel (ki je pozneje postal ravnatelj Italijanskega gledališča).

"Toda ce niste mrtev, kaj naj pomeni tako karta, ki sem jo dobil včeraj?" — "Tudi mi smo jo dobili," zavpijejo v koru ostali,

ki so vse prišli, da izkažejo ravnatelju opere poslednjo čast.

Izkazalo se je neveda, da si je ravnatelja in njegove "pogrebce" nekdo "izposodil". Duponchel je bil vesel toljikega števila nesodeljnih gostov, zahvalil se jim je za njihovo prijaznost in sklenili so zaključiti dan namesto na pokopališču Pere Lachaise na ravnateljevem stanovanju, kjer je gospod Duponchel priredil velik banket.

Sredi občne veselosti in razigrnosti so bili nezadovoljni samo štirje možje — uslužbeni pogrebni zavodi, kateri so prišli na svoj račun. Toda istuhalti so pametno odelo in se podali k Duponchelu. Ko je ravnatelj zopet zagledal može, ki bi ga imeli kopati, je bil presenečen: "Kaj pa hočete še od mene?" — "Mi smo odkodovani," odvrne vodja.

Gostilničar je s prstom pokazal na svojega stalnega gosta, ki je medtem jel že obličil stroj.

"Potem vam ne morem ničesar odgovoriti," odvrne glasno tuječ. Tisti gospod me pač v rencici dobro pozna, bolj kot kdo drugi.